

Școala reală de la Târgu-Jiu

Dr. GH. GÂRDU

Școala reală din orașul Târgu-Jiu, capitala județului Gorj, a luat ființă la câțiva ani după aplicarea măsurilor privind reorganizarea și dezvoltarea instrucțiunii publice elaborate în special după înfăptuirea mărețului act al Unirii Principatelor. Însemnatele proiecte pentru dezvoltarea învățământului luate în urma actului Unirii s-au reflectat în elaborarea legii instrucțiunii publice, promulgată la 25 noiembrie 1864, care cuprindea ca principii de bază obligativitatea și gratuitatea învățământului.

În dispozițiile sale generale, Legea instrucțiunii publice din 1864, împarte instrucțiunea în a) publică și b) privată. Instrucțiunea publică se împarte în primară, secundară și superioară. Instrucțiunea primară cuprinde: școlile primare din comunele rurale și urbane iar instrucțiunea secundară cuprinde liceele gimnaziale, seminariile, **școlile reale**, de bele-arte, profesionale și școlile secundare de fete. Instrucțiunea superioară va cuprinde facultățile de litere, de științe matematice și fizice, de drept și de medicină.¹

Totodată această lege prevedea că municipalitatea unui oraș și orice altă persoană pot fonda școală reală sau subvenționa pe cele existente (art. 4 și 200).

În baza unor asemenea prevederi legale, a unor nevoi economice și culturale în ușoară dezvoltare, organele locale din județul Gorj, au început să se preocupe de înființa-

rea unor școli cu profil mai înalt de învățătură decât școlile primare menite să pregătească tineri cu cunoștințele necesare nevoilor practice ale județului. În acest scop Consiliul general județean s-a orientat spre înființarea unei școli reale în orașul Târgu-Jiu. Încă din anul 1868 cu ocazia discutării bugetului pe anul 1869 s-au prevăzut la capitolul „cheltuieli facultative”, suma de 6222 lei „pentru instituirea a două clase reale pe lângă școala primară a urbei Jiu”². Pentru a crea baza legală a înfăptuirii unei asemenea cerințe, Prefectura județului Gorj, prin raportul nr. 3111 din 15 mai 1869 a cerut Ministerului Instrucțiunii Publice să aprobe înființarea școlii reale de la Târgu-Jiu. Asupra unei asemenea aprobări s-a insistat și printr-un alt raport al Comitetului de inspecție al școlilor din Târgu-Jiu, întocmit cu prilejul împărțirii premiilor pe anul școlar 1868—1869, înaintat Ministerului Instrucțiunii Publice la 24 iulie 1869. În încheierea acestui raport semnat de prefectul Săvoiu și primarul G. Mihulet, se menționa că nu-și „poate termina comisia mai bine domnule ministru, raportul său de rezultatul acestui an școlar decât rugându-vă cu respect, ca să aprobați înființarea școlii reale pe lângă școala primară de băieți din acest oraș, instituit de onor Consiliul general al districtului și supus la aprobarea Domniei Voastre, prin raportul prefecturii nr. 3111 din 15 mai a.c. (1869)”³. Odată cu acest raport s-a înaintat în original un tablou de distribuirea orelor de învățământ la școala reală, așa cum rezultă din adresa Prefecturii Gorj din 21 octombrie 1869, prin care insistă la Ministerul Instrucțiunii Publice să-i trimită o copie după originalul respectiv.⁴

Consiliul general al județului Gorj s-a preocupat în permanență să realizeze condițiile necesare bunei funcționări a școlii reale de la Târgu-Jiu. De exemplu, a căutat să-i asigure fondurile pentru plăți și să-i dea un program concret de funcționare, măsuri discutate în sesiunea ordinară din 30 octombrie 1869. Pe baza raportului prezentat în această sesiune a luat cuvântul Consilierul D.S. Frumușeanu, care față de programul prezentat și față de învățăturile ce s-au hotărât a se preda, a considerat că „această școală este mai mult comercială decât reală, care diferă de aceea comercială, cu toate acestea este bună”. În privința lefurilor hotărâte pentru profesori, în comparație cu sarcinile

ce li se pun sunt foarte insuficiente și ar trebui o gândire mai matură asupra sortii acestor oameni a conchis Dimitrie Frumușeanu.⁵

La acea dată Consiliul general Gorj era format din George Bibescu, președinte și consilierii Mih. Dobrescu, Dimitrie Frumușeanu, Cristache Ioanide, Ahile Crășmău, Ion Mongescu, Nicolae Popovici, Constantin Stanciovici, Zamfir Bălțeanu, Teodor Săulescu și George Tătărăscu.

De menționat că lefurile profesorilor școlii reale de băieți din Târgu-Jiu erau trecute în bugetul pentru anul 1870 într-un capitol distinct la nivelul următor: un profesor de l. română pentru clasa I și a II-a cu 259 lei pe lună, un profesor de l. franceză, idem, câte 222 lei și un profesor de l. germană pentru clasa a II-a (numai pe 4 luni) a 222 lei.⁶ Dealtfel, încă înainte de începerea cursurilor școlare, profesorii de clasa a I-a, D. Șafirim de l. română și Căsănescu de limba franceză au cerut Consiliului general al județului Gorj să le mărească salariul. Cererile acestora au fost aprobate de Consiliu în sesiunea ordinară din 13 noiembrie 1869 la 700 lei vechi, pentru limba română și 600 lei pentru limba franceză. În cadrul discuțiilor asupra acestor cereri, este interesantă intervenția consilierului Constantin Stanciovici, care a spus: „Ascultând deslușirile date de onor Frumușanu, eu în interesul scopului pentru care a fost creată școala reală și în interesul de a se pune pe cale de funcționat mai îndată, nu poci face decât să mă asociez cu sporirea lefurilor acestor funcționari. Regret însă că acești D.D. mai înainte de a ne arăta binefăcătoarele roade ale osteneții lor D-lor, mai-nainte de a ne dovedi cum știu să se achite de datoriile ce le sunt impuse, vin și ne spun că nu le ajung banii hotărâți prin programul școlii. Vă asigur D.D. că nici cu sumele alocate nu vor fi mulțumiți căci este un principiu, cine nu poate trăi cu puțin nu va ști a trăi, nici cu mai mult“.⁷

În socotelile de sumele plătite din fondurile județene pe luna noiembrie 1869 este trecută suma de 329 lei ca subvenție dată comunei urbane Jiu pentru închirierea localului școlii reale, pe timp de un an.⁸

De menționat că raportul Prefecturii județene Gorj nr. 3111/1869 de înființare a școlii reale de la Târgu-Jiu a fost aprobat de Ministerul Instrucțiunii Publice, așa cum rezultă

din expunerea situației județului Gorj pe anul 1869 înaintată Ministerului de Interne cu nr. 7597 din luna noiembrie 1869, în care se arată „Școala reală prevăzută prin bugetul anului curent (1869), după concursul ce d-l ministru de culte a dat acestui comitet se speră că în viitoarea lună (decembrie 1869), va începe a funcționa⁹. Mai precis despre data deschiderii cursurile școlii reale de la Târgu-Jiu, aflăm din adresa nr. 21 din 14 iunie 1870 semnată de directorul școlii, G. Safirim, prin care informează Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice că „această școală fiind anunțată a se înființa la începutul anului școlar 1869—1870, dar în realitate deschisă chiar după trei mesi, adică la **1 decembrie 1869**”. De asemenea, se mai arată că „are anul acesta o clasă frecventată numai de trei elevi, în clasa I-a. Celelalte **trei clase** prevăzute în programă, se menționează că „se vor forma în anii viitori, treptat câte una pe fiecare an”¹⁰. Ca atare este eronată mențiunea unor cercetători ai învățământului românesc privind data deschiderii școlii reale de la Tg.-Jiu în 1870. De altfel, întreg istoricul acestei școli în sumara literatură de specialitate se rezumă la aproximativ următoarea formulare: „În 1870, pe lângă școlile primare, se înființează o școală mai superioară „Reală”, care după doi ani s-a prefăcut în școală normală de învățători, din care au ieșit mulți luminatori ai satelor”¹¹.

Direcțiunea școlii reale de la Tg.-Jiu a fost luată de George Safirim, confirmat de Consiliul permanent al instrucțiunii publice abia la 27 februarie 1870. Încă de la 10 februarie 1870 acest director cerea Ministerului Instrucțiunii Publice să i se trimită: monitorul oficial, legi, instrucțiuni și regulamentul școlilor reale, fiindcă școala reală de la Tg.-Jiu este nou înființată și este pusă în curent cu corespondenții săi.¹²

Pentru a urma cursurile școlii reale de la Tg.-Jiu erau înscriși și elevi din mediul rural. Astfel, junele Iordache Manolescu din comuna Borăscu a solicitat să urmeze studiile școlii reale fondată de comuna urbană Tg.-Jiu, având patru clase primare cu note bune.¹³

Despre desfășurarea procesului de învățământ al școlii reale de la Târgu-Jiu se găsesc informații în adresa Primăriei Urbei Târgu-Jiului din 13 aug. 1870 trimisă Ministerului Instrucțiunii Publice, după relațiile primite din par-

tea comisiei ce a fost delegată a asista la examenele școlilor de ambele sexe din cuprinsul orașului. Privitor la școala reală, comisia formată din D. Pleșoianu, C. Stanciovici și Protopopul Ștefan Nicolaescu arată că pentru această școală, „avem puțin de zis, fiindcă am văzut trei școlari cu începuturi de geometrie și limba franceză, iar gramatica puțin înaintată”. În încheierea raportului comisia a rugat primarul orașului Tg.-Jiu să aibă mai multă atenție „asupra școlilor primare și reale”, în sensul ca profesorii să-și îndeplinească cu mai mult zel datoria, căci au nobila misiune de a forma cetățeni nu numai cu conștiința drepturilor, dar și cu educație aleasă”. Totodată, au reamintit primarului că s-a înființat școala reală cu spesele județului, dar cu multă durere au văzut numai trei elevi. „De aceea credem că ar fi bine, că ar fi obligatoriu pentru cei ce termină clasa a IV-a să urmeze într-această școală și mai cu osebire aceia ce doresc a fi învățători în școlile comunale”.¹⁴ Pe parcursul anului școlar probabil că numărul elevilor a crescut la 15, fapt ce rezultă din raportul Comitetului Permanent privind situația județului pe anul 1870, trimisă de Prefectura Județului Gorj la 12 noiembrie 1870 la Ministerul de Interne. Printre altele în raport se arată că „școala reală înființată de județ în această urbe are pe băncile ei 15 elevi, care urmează regulat cursul, se speră că cu timpul va atinge scopul pentru care ne-am propus”. Raportul este semnat de Președintele Comitetului Permanent, prefectul Săvoiu, membrii Const. Stanciovici, Zamfir Bălțeanu și secretarul, Ion Constantinescu¹⁵.

În ședința Consiliului județean Gorj din 10 nov. 1870 s-a hotărât revocarea profesorului de limba franceză G. Safirim de la școala reală, deoarece aceasta a plecat fără aprobare, peste Dunăre, la Atena, a studiat teologia, postul fiind suplinit de Ion Petrescu, institutorul școlii primare de băieți din Tg.-Jiu. La 14 aprilie 1871, George Safirim, reântorcându-se în țară de la Atena, unde nu i s-a permis a studia, a solicitat Ministerului Instrucțiunii Publice să-i aprobe a recupa catedra de l. franceză unde a fost numit prin concurs și recomandat de minister prin ordinul nr. 13297 din 16 oct. 1869.

În baza acceptului și al organelor locale, petiționarul a fost reintegrat la 25 mai 1871, revocându-se concursul.

La începutul anului 1871 prefectul județului Gorj Săvoiu, informând Ministerul Instrucțiunii despre Institutul fondat de tatăl său, arată și despre școala reală că a fost fondată în orașul Tg.-Jiu prin stăruințele făcute asupra consiliului județean.¹⁷

Funcționarea școalei reale de la Târgu-Jiu însă a fost de scurtă durată. Astfel, încă din anul 1871, Comitetul Permanent al județului Gorj a analizat situația acestei școli, întocmind un raport înregistrat la nr. 2251, pe care l-a supus discuției în ședința Consiliului general al județului Gorj din 29 oct. 1871 solicitând „schimbarea școalei reale din Urba Jiu întreținută de județ cu spesele sale, în școală gimnasia normală”.

Prin încheierea nr. 1044 Consiliul a hotărât să se trimită propunerea la comisia bugetară.¹⁸ La 13 nov. 1871, Consiliul General având ca președinte pe Dimitrie Pleșoianu a reluat în discuție un nou raport al comitetului permanent nr. 2288 ce a fost întocmit pe baza unei adrese a președintelui „Comitetului secțiunii pentru învățătura poporului”, prin care propune ca școala reală din urbă să ia forma de școală normală”. Pentru a vedea unele aspecte legate de școala reală, precum și motivele transformării ei în școală normală, redăm câteva din observațiile unor consilieri participanți la discuții în această sesiune. De exemplu C. Staicovici, ca unul din vechii profesori ai acestui județ a considerat propunerea secțiunii „foarte salutarie în interesul instrucțiunii pentru luminarea poporului”. El a fost de opinie ca această școală reală să poarte numele de școală normală, având statutele și regulamentele școalei normale din București. În concluzie, a arătat că „această școală de la începutul anului curent școlaristic (1871), s-a urmat cursurile după programul școlii normale, la început au fost mai mulți elevi, dar acum au început a se retrage din cauza lipsei de mijloace pentru întreținere”.

Consilierul Corniță Bălăcescu, subliniind această transformare considera că „numai astfel se va putea ajunge la scopul pentru care s-a propus înființarea acestei școale.

Dacă vom lăsa tot subnumirea de reală cu programul ei, vom ajunge și vă asigurăm de aceasta, că vom vedea cu ochii noștri cum se cheltuiesc banii în van fără nici un folos. Și știți pentru ce? Pentru că spre a se putea ține o

școală propriuzis reală, urmează să înființăm și ateliere pentru fiecare specialitate de meșteșugari, apoi nouă nu ne dă mâna să ne apucăm de astfel de lucrări pentru că nu avem bani“. În concluzie opiniază pentru transformarea școlii reale în școală normală, susținând că „scopul acestei instituții este a se întinde învățământul prin comune“. În unanimitate Consiliul general al județului Gorj, prin încheierea nr. 1117 a votat ca școala reală din Urbea Jiu ce se întreține cu spesele județului să se transforme în școală normală întocmai după programul Școlii Normale din București. Să se înființeze posturi pentru încă doi profesori spre completarea corpului didactic. Începuturile funcționării acestui institut va fi de la 1 ianuarie 1872. Se mai dau și alte indicații privind programul și statutele acestei școle normale.¹⁹ Această hotărâre a fost acceptată și de ceilalți membrii ai consiliului general și anume: Alecu Broșteanu, Nicolae Gârbea, Constantin Stanciovici, George Săceleanu, Constantin Seciureanu, Enache Cartianu, C-tin Danielescu, Grigore Săftoiu.

Fără îndoială că funcționarea școlii normale nu era posibilă de la începutul anului 1872, astfel că prefectul județului Gorj, Ștefănescu, anunță Ministerul Instrucțiunii Publice cu nr. 4442 din 28 iunie 1872 despre hotărârea luată de Consiliul general al județului Gorj în sesiunea ordinară a anului 1871—1872, ca școală reală a județului să se transforme în școală normală având și un internat, odată cu începerea anului școlar 1872—1873. Deoarece școala reală își înceta activitatea prefectul preciza că „actualii titulari la această școală“ să ocupe și în școala normală unul ca profesor de limba română și altul de limba franceză și latină.

Despre fostul director al școlii reale, Safirin există o mențiune că la 20 sept. 1873 era directorul școlii normale din Tg.-Jiu și profesor de română și istorie cu geografie, solicitându-se de către prefectura județului Gorj Ministerului Instrucțiunii Publice ca de la 1 sept. 1873 la cererea acestuia să-l elibereze din funcția acelei școle, iar la catedră să fie înlocuit de N.I. Iunian, bacalaureat și student de drept, până la concurs.²⁰

Față de materialul bibliografic cercetat, considerăm că nu trebuie confundat conținutul materiilor predate după regulamente la școala reală cu cel de la școala normală. Ca

atare, din punct de vedere legal al conținutului învățământului, școala normală de la Tg.-Jiu nu este o continuare a școlii reale, cu toate că pe bază financiară a început să funcționeze și cu clasa a III-a în care urmau să treacă elevii de la școala reală. Deosebirea materiilor predate constă în faptul că la școala normală în cei trei ani de studii se prevedea ca obiecte de bază: agricultura, pedagogia, didactica și practica agricolă, în timp ce la școala reală s-au predat ca obiecte de bază franceza și latina. Fără îndoială că organele locale din județul Gorj au considerat școala reală și o sursă de pregătire a viitorilor învățători ai satelor, unde se punea bază pe scris, citit și socotit.

La vremea respectivă se făceau confuzii față de conținutul învățământului fiecărei școli, fapt manifestat chiar de prevederile legale și mai ales în concepția organelor locale, după cum rezultă și din pozițiile adoptate de unii consilieri în cuvântările ținute la sesiunile ordinare ale consiliului general al județului Gorj, subliniate în cuprinsul acestui articol. În scopul înlăturării unor confuzii socotiva necesar unele precizări.

Școlile reale au făcut parte tot din învățătura secundară ca și cele de învățământ clasic (gimnaziu clasic), dar cu direcție practică, pregătind pe elevi pentru viața modernă. Însă legea instrucțiunii publice din 1864, greșit a încadrat acești elevi că vor fi pregătiți și pentru școli profesionale, industriale agricole (art. 199). Această greșeală a fost corectată mai târziu, precizându-se că școlilor reale trebuie să li se dea o programă practică, dar nu profesională, în care să predomine studiile pozitive asupra celor abstracte și speculative.²¹

În consecință, este vorba de gimnaziul real, care nu era prevăzut în legea instrucțiunii publice din 1864. În această categorie precizată mai târziu se încadrează și școala reală de la Tg.-Jiu din punct de vedere legal.

Faptul că programul acesteia aplicat nu a corespuns în total unei școli reale este o altă problemă. Totuși materiile de bază predate încadrează mai bine școala reală în profilul gimnaziului real înființat la 1 septembrie 1890 în orașul Târgu-Jiu, al cărui centenar se va sărbători anul acesta.

Școala reală de la Tg.-Jiu, pe lângă greutățile întâmpinate în dezvoltarea ei discutate în sesiunile Consiliului General al județului Gorj, mai suporta și atitudinea unor oameni, care făceau confuzia de a asemena conținutul învățământului acestora cu cel de la școlile profesionale (de meșteșugari), considerat potrivit numai pentru „prostime“. O asemenea tendință contra învățământului real s-a manifestat în orașul Târgu-Jiu și mai târziu, mai precis în anul 1890, cu ocazia înființării gimnaziului real din acest oraș. Astfel, în ședința Consiliului comunal al Urbei Târgu-Jiu, din 17 aug. 1890, prezidată de primarul Ion C. Mongescu, unde s-a discutat ordinul Ministerului Cultelor și a Învățământului nr. 7680/1890, prin care s-a comunicat că de la 1 sept. 1890 va funcționa în acest oraș un gimnaziu real, consilieri: C. Stanciovici, Vasile Scorțeanu și Petre Gheorghiu, au cerut să se intervină la minister cu rugămintea să schimbe înființarea gimnaziului real în gimnaziu clasic. Se motiva de către aceștia că asemenea gimnaziu real în orașul Tg.-Jiu „nu va aduce rezultate folositoare, în urma experienței ce are prin încercarea ce a făcut județul înainte de înființarea școlii normale“ adică încercarea cu funcționarea școlii reale, considerând că „numai un gimnaziu clasic ar fi folositor“.

Primarul și ceilalți consilieri I. Brătuianu, Nae Bălțeanu, Lițe Romniceanu și Trifon Cloșanu, s-au menținut pentru respectarea ordinului ministerial.²² Practica a arătat că toate școlile secundare de la Tg.-Jiu au fost folositoare pentru dezvoltarea economică și culturală a județului Gorj.

Se cuvine dar, ca la sărbătorirea centenarului liceului Tudor Vladimirescu de anul acesta, să fie amintite și celelalte școli din județul Gorj (Institut Săvoiu, Todie, Școala normală de fete, de băieți) și altele, dintre care în mod neândoios o importanță hotărâtoare, ca prim pas spre învățământul secundar, l-a avut școala reală de la Tg.-Jiu.

BIBLIOGRAFIE

- ¹ Legea Instrucțiunii Publice din 1864, publicată în Moitorul Jurnal Oficial nr. 272 din 5—17 dec. 1864.
- ² Arhivele Statului București, Ministerul de Interne, Divisia administrativă, inv. 315, dosar 186/1868, p. 1.
- ³ Ministerul Instrucțiunii Publice nr. 525, dosar 105/1869, p. 1004, 1005, 1025; (S.B.).
- ⁴ A.S.B., M. Inv. 525, dosar 746/1869, vol. I, a, p. 187.
- ⁵ A.S.B., alm. inv., 315, dosar 147/1868, p. 449.
- ⁶ A.S.B., M. de Interne, Dir. adm. nr. 315, dosar 173/1869, p. 7.
- ⁷ A.S.B., MAI, adm. inv. 315, dosar 177/1869, p. 464.
- ⁸ A.S.B., M. de Interne, div. adm. inv. 315, dosar 186/1868, p. 98.
- ⁹ MAI, adm. inv., 315, dosar 148/1869, p. 115.
- ¹⁰ M. Cultelor și Inst. pub. inv. 526, dosar 106/1870, vol. I, p. 9.
- ¹¹ Petru Râșcanu, Învățământul secundar, 1906, Bibl. Acad. Române, II, 4275; Al. Ștefulescu, Istoria Târgu-Jiului, 1906, Bibl. Acad. Române, II, 5394 și Octavian Ungureanu, Liceul „T. Vladimirescu“, Bibl. Acad. Române, II, 679566.
- ¹² A.S.B., M. Inst. Publice, inv. 526, dosar 100/1870, p. 8, 13.
- ¹³ Idem, p. 11.
- ¹⁴ A.S.B., M. Inst. Publice, inv. 526, dosar 221/1870, vol. III, p. 11—14, inv. nr. 526, dosar 803/1871, p. 85.
- ¹⁵ A.S.B., M. Interne, Div. Adm., inv. 315, dosar 142/1870, p. 3, 4, 12, 13.
- ¹⁶ Min. de Interne, Div. adm., inv. 315, dosar 142/1870, p. 88 v.
- ¹⁷ A.S.B., Min. Inst. Publice, inv. 526, dosar 945/1871, p. 1—6, dosar 153/1870, vol. II, p. 701, dosar 803/1871, p. 15.
- ¹⁸ A.S.B., Min. Interne, div. adm., 315, dosar 205/1871, p. 38.
- ¹⁹ A.S.B., Min. Interne, div. adm. 315, dosar 205/1871, p. 17, 73 v.
- ²⁰ A.S.B., Min. Instr. Publice, inv. 526, dosar 1571/1872, p. 1—15.
- ²¹ Ilie Popescu Teiușanu, Contrib. studiu legislației școlare, Acad. R.S.R., II, 461058; N. Andrei, Pârnuță, Învăț. în Oltenia, p. 333.
- ²² Arhivele Statului, Filiala Gorj, Primăria oraș Târgu-Jiu, dosar nr. 13/1890, p. 55.